

LA INAUGURACIÓ DE LA FONT DE LA PLAÇA, colofó a les obres de canalització de l'aigua potable a Bocairent

Des de ben antic, les poblacions han buscat fixar els seus assentaments en llocs en els quals poder fer front a les seues necessitats. En ocasions, la necessitat de defensa feia situar els nuclis de població en llocs elevats que facilitaven la seua defensa alhora que aportaven una bona visibilitat de l'entorn. Molt important també era la proximitat d'un punt de subministrament d'aigua potable, ja fóra un riu, una font, etc. En aquesta última vessant anem a centrar el nostre estudi, concretament en quina era la situació de Bocairent respecte de l'aigua fa més de cent anys.

El problema de l'aigua al voltant de 1900

A principis del segle XX el problema de l'aigua venia donat pel deteriorament de les canalitzacions que la portaven a Bocairent, unes canalitzacions que dataven de l'any 1773. A més calia solucionar el dèficit en el subministrament d'aigua que arribava al poble. Així, al voltant de 1907 es van fer unes prospeccions a la Rambla, en plena serra Mariola, amb resultats positius, la qual cosa va animar a emprendre el projecte de portar eixes aigües. Com que l'Ajuntament no podia fer front a les despeses es van emetre accions, uns préstecs que s'amortitzarien una vegada executada l'obra. S'havia de construir un alcavor des del naixement de l'aigua fins a la zona dels Teulars, on començaria a distribuir-se. Les accions van ser subscrietes de manera voluntària pels veïns del poble.

Però deu anys després la necessitat d'una major inversió, el fet de que les necessitats aleshores estaven més o menys cobertes, i la defunció del principal accionista, Pepico Belda, van paraitzar el projecte i les obres quedaren en suspès. Tampoc la difícil conjuntura social de l'època va ajudar a portar endavant l'empresa. Però després d'anys de conflictivitat social, es va produir l'accés al poder de Primo de Rivera després de fer un colp d'estat que va comptar amb l'aquiescència del rei Alfons XIII. A Bocairent, José Puig i altres persones no vinculades al règim constitucional abolit van assumir el poder per designació directa del governador civil. Entre d'altres característiques, el regim dictatorial va posar èmfasi en la posada en marxa de mesures higienistes destinades a millorar la qualitat de vida dels habitants, i per a afrontar les deficiències en l'aplegada d'aigua, l'any 1924 es va recuperar el projecte que s'havia abandonat set anys abans, i el 16 d'octubre de 1924 l'Ajuntament acordava la reconstrucció de les obres i l'aprovació del projecte de l'enginyer Emilio Donat.

L'acta del 16 d'octubre de 1924

En l'acta de la sessió del ple celebrat a l'Ajuntament el 16 d'octubre de 1924, podem llegir com l'alcalde José Puig feia constar que l'última reconstrucció de les canonades que abastien d'aigua al poble datava de l'any 1793, i el seu estat aleshores era deficient, permetent les filtracions i la contaminació de l'aigua, amb el perill que això suposava per a la salut dels bocairentins. Recolzava les seues paraules amb l'informe fet el 4 de juliol d'aquell any per l'inspector de sanitat doctor Campos Fillol, que qualificava com a bona l'aigua que abastia el poble en origen, però de contaminada i impura l'aigua que brollava de les fonts al poble. A més, va afegir que els aforaments practicats tècnicament per l'ajudant d'obres públiques Elías López "*[...] acreditan que en el manantial emergen 20 litros por segundo que íntegramente toma la tubería, sin que a la caseta 22, o sea a cerca de dos kilómetros del nacimiento, lleguen más de nueve litros, con perdida, por tanto, de once litros, cuyos aforos se practicaron el día 11 de Agosto último, en pleno estiage*".

A continuació parlava de la competència exclusiva de l'Ajuntament en esta matèria "[...] hasta el extremo de que la ley considera obligaciones mínimas de las Corporaciones municipales, entre otras, el suministro, vigilancia y protección de aguas potables de pureza bacteriológica garantizada". Per eixe motiu, l'alcalde no havia escoltat solament les opinions dels membres del consistori, també havia recollit el sentir favorable del poble per a la realització de les obres, acceptant en principi, per a sometre-ho a l'aprovació dels regidors, l'informe i projecte d'Emilio Donat. Les obres en qüestió, reduïdes al seu projecte mínim "[...] tendrán un coste de cien mil pesetas, cantidad muy superior a los medios ordinarios de que el Ayuntamiento pudiera disponer para atenderlas", havent de recórrer a mesures extraordinàries que no podien ser altres que l'emprèstit, prèvia formació del pressupost extraordinari i tot tenint en consideració que encara "[...] que el servicio de abastecimiento de aguas se halla realmente municipalizado desde inmemorial [...] sobre el caudal que hoy llega a esta población existen determinados derechos o concesiones perfectamente definidas en el expediente de subastación y remate de los sobrantes de las fuentes públicas que obran en las oficinas municipales, cuyas concesiones y derechos, a su juicio, habrá que respetar íntegramente".

Acte seguit es va procedir a escoltar les opinions al respecte dels regidors, i després d'una intensa discussió, es va acordar per unanimitat "*Reconstruir las obras antiguas con las modificaciones necesarias para la conducción con su pureza y caudal de las aguas potables que abastecen y han de abastecer esta villa, reconociendo el caracter general del expresado servicio, que es de primera necesidad [...] por lo que a los efectos procedentes se declara el proyecto de utilidad pública*". Després es va acordar aprovar el projecte d'Emilio Donat, amb la possibilitat de modificar tant el projecte com el pressupost "[...] si así lo aconsejan accidentes imprevistos, pero a propuesta y dictamen del técnico del Ayuntamiento, y si considera éste acordarlo como más conveniente". Seguidament s'emplaçava a la comissió municipal a formar un pressupost extraordinari, i per finalitzar s'afegia que "[...] los acuerdos que preceden referentes a la conducción de las referidas aguas que son las que nacen en el sitio denominado "Barranquet de la Rambleta", y los aumentos que por mayor captación pudieran obtenerse, se entienden sin perjuicio de los derechos preexistentes, sin que esto obste a que el suministro y abastecimiento de la población, como las obras proyectadas, se declaren, como se declaran, de utilidad pública".

El "Reglamento para el régimen y administración de las aguas potables"

Aquesta acta del ple de l'Ajuntament, així com l'informe elaborat per l'inspector de sanitat, es va recollir una vegada finalitzades les obres en un document anomenat "*Reglamento para el régimen y administración de las aguas potables que abastecen la villa de Bocairente*". El "Reglamento" començava amb les paraules que l'Ajuntament dirigia al poble, on afirmava que "*No hemos de ser nosotros quienes juzguemos nuestra obra moral y socialmente, ni pueden juzgarla los que hoy sienten sus efectos inmediatos, porque todos somos interesados y ha de faltarnos la imparcialidad necesaria [...] Detrás vendrán quienes nos juzguen*". Després parla de les dificultats i esforços fets per executar tant important obra: "*¡Obra que es cultura, progreso, higiene, vida, pueblo! Porque por algo se ha dicho que el termómetro del nivel moral e intelectual de un pueblo, es el caudal de aguas que consume. [...] Sucios los cuerpos, sucias las almas*".

Destacava com les obres s'havien fet sense cap ajuda exterior, convertint un somni en realitat: "*Aguas potables para todos, para pobres y para ricos, para las necesidades ordinarias y para las exigencias de la vida moderna, al alcance de cuantos sean dignos de ellas y lo demuestren con un modesto e insignificante sacrificio económico. Higiene y salud, y sobre esto una renta municipal perpetua, que ha de aliviar las cargas tributarias del vecindario [...] Esta es la obra que hemos terminado con el concurso de todos los vecinos, en la medida de su criterio y sus medios; porque el que no ha prestado su capital, nos ha prodigado su aprobación y aplauso, ayudándonos y alentándonos ante las vacilaciones y los*

desalientos naturalmente impuestos por obstáculos que parecían insuperables. Por eso al redactar este Reglamento, [...] hemos tenido especial cuidado en que los beneficios de las obras puedan alcanzar a todos los vecinos, dentro de los límites que nos ha sido imprescindible tratar". L'escrit finalitzava amb la relació dels membres de la corporació:

José Puig, alcalde.—Esteban Castelló, José Piedra, Juan J. Ibáñez, José María Juan, Manuel Martínez, Juan Puerto, Eladio Molina, Baltasar Castelló, José María Sempere, Antonio Beneyto, concejales.—Agustín Calabuig, secretario.

A continuació passava a desgranar-se el reglament en si, i al títol primer, anomenat "*De la conducción y distribución*" trobem al article primer que "*El caudal de aguas objeto del proyecto, es el que emerge del manantial público municipal, situado en el "Barranquet de la Rambleta"*". Als següents articles es feia referència a que el projecte a executar era l'aprobat per l'Ajuntament, a l'existència de drets preexistents a les aigües, i a que una vegada garantit el subministrament de les fonts, "*[...] se distribuirán las aguas en aprovechamientos domésticos, temporales y remunerados*" subjectes a diferents condicions, entre d'elles taxar el caudal de cadascun dels aprofitaments en cinc-cents litres diaris, que el cost de la canonada pública "*[...] hasta el inmueble del beneficiado, será de cuenta del concesionario, que abonará por tal concepto cuarenta pesetas, si la instalación se hiciera*"; després se centra en els tenedors d'obligacions, que tindran preferència respecte de l'aigua d'aquells que no ho foren. Si el cabal ho permetera, es podrien consumir més dels cinc-cents litres abans mencionats, "*[...] pero por el aludido exceso de consumo abonarán el precio que se fije por el Ayuntamiento*". A més, s'afegia que "*Los repetidos aprovechamientos se conceden por término de un año, prorrogable de otro en otro año. Se exceptúan los concedidos a los obligacionistas cuyo termino no expirará mientras posean las Obligaciones a que el aprovechamiento se refiera*". Per suposat, l'impagament del cànon o del preu que l'Ajuntament haguera fixat per a cada aprofitament suposava privar d'aigua a l'usuari, que només la recuperaria una vegada saldat el deute. Si el cabal arribat a la població no excedira de tres litres i mig per segon, l'Ajuntament es reservava el dret de suspendre indefinidament els aprofitaments.

El títol segon s'anomena "*Del empréstito*". En ell es recull que el gasto de les obres a executar era de cent mil pessetes, i que el capital de l'emprèstit reportaria l'interès anual del 5% i seria amortitzat en cinquanta anys o abans, si les circumstàncies econòmiques de l'Ajuntament ho permeteren. Als següents articles es fixa tot allò referent a les obligacions, interessos i títols de l'emprèstit. Finalitza aquest segon títol amb les formes de pagament, diferents en funció de la possessió o no de títol. El tercer títol, més breu, fa referència a l'administració i inversió de l'emprèstit: "*La administración e inversión del empréstito se llevará a cabo por el Ayuntamiento, pero una comisión de los tres obligacionistas que posean mayor número de obligaciones intervendrá en los actos y operaciones relativos a las obras juntamente con la comisión municipal permanente*". A més, aquesta comissió fiscalitzaria i inspeccionaria les obres, i una vegada finalitzades aquestes, intervindria en tots els assumptes relatius a declarar caducitat de drets, aforament o medicació del cabal d'aprofitaments particulars, i en els abusos o excessos dels concessionaris.

El títol quart, "*De la ejecución de las obras*", reflectia que el contracte d'obres es verificaria mitjançant subhasta, que la quantia ascendiria a cent mil pessetes, que l'obra tenia un any per ser executada, i que serien tècnics designats per l'Ajuntament els qui la dirigirien. A més, s'imposarien multes per les faltes o infraccions del plec de condicions, arribant-se a la rescissió del contracte si fóra necessari. Acabades les obres, se sotmetrien a les proves oportunes per comprovar la seua perfecció i resistència. Amb unes disposicions addicionals es donava per finalitzat el reglament en si, encara que també es va publicar l'informe de l'inspector de sanitat.

El seu informe començava amb aquestes paraules: "*Al requerimiento verbal de esa presidencia respecto a si el estancamiento del agua en la cañería de conducción, puede ser perjudicial a la salud, esta*

Inspección debe de una manera concreta y absoluta contestar afirmativamente". Després desgranava les característiques de les bactèries que contaminaven l'aigua, i com la seua purificació era element indispensable per acabar, per exemple, amb una epidèmia de còlera. L'anàlisi practicat pel catedràtic d'higiene de València, el doctor Campos, el 4 de juliol, revelava que la composició química de l'aigua era la mateixa al naixement que al broillar a les fonts del poble, "[...] *pero bacteriológicamente difieren en extremo, pues mientras en la del nacimiento no se hallan más que 200 bacterias por centímetro cúbico, sin colibacilos, en el agua de la fuente el número de bacterias se eleva a 1.800, con numerosos colibacilos, y califica a la primera de agua buena y a la otra de agua impura contaminada*" amb el perill que açò suposava per a la salut. A més assenyalava l'informe fet per l'ajudant d'obres públiques, Elías López, respecte al cabal d'aigua que es perdia en el camí que recorria la mateixa fins el poble. Per tant, l'inspector de sanitat afirmava rotundament la necessitat d'executar les obres, ja no solament per garantir que la gent de Bocairent beguera una aigua en condicions, també era necessària aigua de qualitat per a "[...] *la higiene sobre baños, duchas, limpieza frecuente de pescaderías, mercados y calles*", així com també per a l'escola. La seua conclusió era clara: "[...] *que urge, con urgencia inaplazable, modificar la cañería y casetas para purificar y aumentar el caudal de agua, haciendo cuantos esfuerzos sean necesarios, pues es de todos sabido que "Salus populi, suprema lex"*". És a dir, que la salvació del poble és llei suprema, un dels principis del dret públic romà.

L'evolució de les obres

El 14 de novembre de 1924 publicava el diari "El Pueblo" la visita feta a governació per l'alcalde de Bocairent per comunicar al governador civil l'emprèstit de 100.000 pessetes fet a la localitat per iniciar les obres per abastir d'aigua potable el nucli urbà. El propi governador comentava: "*Según me ha dicho el mencionado alcalde el empréstito ha sido cubierto por los hijos de Bocairente y las obras empezarán muy pronto, aprovechándose estas para dar trabajo a los obreros que están parados, conjurando en parte la crisis porque atraviesa aquella villa*". El 18 del mateix mes diferents periòdics publicuen l'edecte emès per l'Ajuntament per a la celebració en la casa consistorial de la subhasta de les obres de reconstrucció i modificació de la conducció d'aigües. Per poder licitar: "[...] *se constituirá en depósito, como fianza provisional, el cinco por ciento del tipo, o sean diez mil pesetas, debiendo constituirse la fianza definitiva, fijada en el veinte por ciento de la suma por la que haya sido adjudicado el remate, dentro de los diez días. La duración del contrato es de un año, verificando mensualmente los pagos correspondientes a las obras que se ejecuten*".

El 28 de novembre recollia el "Diario de Valencia" un nou edicte referent a les aigües. Primer es feia referència a la celebració el 15 de desembre de la "[...] *subasta de los sobrantes de las aguas de las fuentes del Repunchó, Plaza de Toros y Beneficencia, bajo el tipo de mil pesetas al alza cada uno*." Després s'afegia: "*Igualmente se celebrará nueva subasta diez días después, si no tuviera efecto la publicada en el "Boletín Oficial" del día 10 de los corrientes, para la reconstrucción de las cañerías públicas*".

Al començament de 1925 les obres avançaven a bon ritme. El 25 de gener publicava el "Diario de Valencia": "*A juzgar por la actividad con que se lleva a efecto la ejecución de las obras para la distribución de las aguas potables, existe la creencia de que se designe el día del Santo Patrón San Blas para celebrar la inauguración de tan importante mejora y que tanto honra a los hijos de Bocairente*". El 29 de gener el periòdic republicà "El Pueblo" reflectia com el governador "[...] *había recibido una afectuosa invitación de las autoridades de Bocairente para que asista á la inauguración de las aguas potables en dicho pueblo, que se verificará el próximo martes 3 de febrero. El Gobernador ha manifestado que si sus ocupaciones se lo permiten irá ese día a Bocairente*".

3 de febrer de 1925: inauguració de les obres

El 8 de febrer "Las Provincias" publicava una notícia titulada "*Se inauguran las aguas potables en Bocairente*". En primer lloc es feia una relació de les personalitats que van acudir a la inauguració. Així, nomenava al senyor Salamero, vingut en representació del governador; el senyor Cabanilles, jutge de primera instància d'Ontinyent; els alcaldes d'Ontinyent (senyor Colomer), Font de la Figuera (senyor Romero) i Aiello (senyor Colomer); a més de les autoritats locals, el canonge de la Metropolitana de València Romualdo Vidal i els senyors Alejandro Bataller (assessor de l'Ajuntament) i Elías López (ajudant del tècnic enginyer encarregat de les obres). Els actes començaren de bon matí: "*La fiesta se ha iniciado a las seis de la mañana, con sujeción al programa publicado, resultando todos los actos tan brillantes como solemnes*". Els actes a que fa referència són la diana de Sant Blai i la missa.

A les dos de la vesprada es va fer el banquet oficial, al que també assistiren "[...] *el señor cura de la parroquia, señor canónigo, señores concejales, cabo del Somatén, inspector de sanidad, alcaldes del distrito, el ilustrísimo señor don Alejandro Bataller, representantes de las Sociedades Casino Bocairentino, La Victoria, Sociedad Agrícola, Asoc. Casino, comisiones de obligacionistas del empréstito, señor jefe de Telégrafos, señor notario de Biar, clero de Bocairente y muchos entusiastas vecinos de esta villa*". El menú va estar servit per José Sánchez, propietari de l'Hotel Europa a València "[...] *que ha demostrado el más exquisito gusto en la calidad de los manjares y en la presentación de la mesa*".

El torn dels parlaments el va obrir el canonge Romualdo Vidal felicitant a l'alcalde José Puig i a l'Ajuntament, mentre que el rector "[...] *abundó en los mismos conceptos, haciendo votos por la paz y la prosperidad de esta población*". Seguidament, i a petició del públic, va fer el seu parlament el senyor Alejandro Bataller "[...] *ensalzando las virtudes del pueblo de Bocairente, que con su propio esfuerzo se ha colocado y mantenido en primera línea entre las poblaciones más cultas, progresivas e industriales de la región valenciana*". A una interrupció de l'alcalde va respondre: "*En tres meses, vosotros solos [...] habéis hecho más social y patrióticamente que durante los últimos diez años que hemos atravesado de luchas políticas y sociales, que a nada práctico conducían. [...] Aguas potables para todos, para los ricos y para los pobres, para los patronos y para los obreros*". Aquest parlament fou llargament ovacionat.

Després va prendre la paraula el senyor Salamero en nom del governador, lloant la feina feta i lloant també al Directori, a Primo de Rivera, a la Unió Patriòtica i al poble de Bocairent, acabant amb "[...] *vivas al Rey, a España, al Ejército y a Primo de Rivera*". Finalment, i en nom del poble, va prendre la paraula el prevere Juan Belda. A continuació la comitiva d'autoritats, acompanyada per la banda de música, es va traslladar a la plaça Joan de Joanés, "[...] *donde está instalada la hermosa fuente. Jamás ha ofrecido este pueblo un espectáculo más emocionante. Los balcones repletos de bellas mujeres; el pueblo en masa rodeando la fuente que utilizaron para la inauguración; la banda musical ejecutando varias composiciones; todo respirando alegría. Un toque de corneta invitó al silencio. Hubo un momento de emoción reflejada en todos los rostros. Brotaron los surtidores a gran altura, dominados a voluntad de dos lindas jóvenes vestidas de "moras", que por elección del alcalde fueron designadas para la aparición de esta mejora*". Seguidament el rector va beneir les aigües i va sonar la Marxa Real mentre s'escoltaven "[...] *vivas al Rey, a España, a Bocairente y al señor alcalde*". Conclòs l'acte, es van reprendre els actes de les festes amb la celebració de la processó.

28 d'agost de 1925: inauguració de la font de la plaça

El colofó a aquestes importants obres que tanta millora van portar a la vida dels nostres avantpassats va ser l'erecció de la font que presideix l'actual plaça de l'Ajuntament. Per a la seua inauguració es va triar altra data destacada en el calendari bocairentí: el 28 d'agost, dia de Sant Agustí. El 6 de setembre de 1925

el diari "Las Provincias" va publicar una amplíssima crònica titulada "*De Bocairente. Inauguración de una Fuente monumental*", on narra els actes que es van fer aquell 28 d'agost. Obria el seu relat fent un reconeixement al poble de Bocairent, que mitjançant subscripció popular "[...] *ha elevado en el centro de la plaza de la Constitución una magnífica "Fuente monumental", conmemorativa de la inauguración de los nuevos servicios públicos de aguas potables*". Després començava la narració dels actes. En primer lloc destacava: "*Acto simpático y positivo de la fiesta fué la espléndida comida ofrecida por la Corporación municipal a ciento cincuenta obreros que han trabajado en las obras. El acostumbrado banquete oficial fué sustituido, con admirable sentido de la realidad, por ese acto popular celebrado con corrección exquisita, mediante el que se exteriorizaron la armonía y entusiasmo que por la ejecución de las obras han reinado entre el Ayuntamiento y el pueblo*". A continuació es va fer la inauguració de la font, "[...] *una fuente de piedra fina, de las canteras de Monóvar y trabajada con esmerado gusto, destacándose el estilo griego, que el autor del boceto, don José V. Vañó, hijo de esta villa, ha tomado por base para su ejecución*".

Des de primeres hores de la vesprada el poble de Bocairent havia acudit en massa a veure l'acte d'inauguració: "*A las seis, cuatro hermosas jóvenes, vestidas de labradoras con traje regional a la antigua usanza, colocadas sobre el monumento como en trono de la belleza y representando al pueblo que lo ha costeado, esperaban para hacer en nombre del mismo la entrega al Ayuntamiento*". Amb l'arribada de la comitiva oficial es va fer el silenci "[...] *que interrumpió la banda de música con sus finos acordes. Las típicas labradoras abrieron los surtidores, se elevó el agua a muchos metros de altura, una ovación sincera e indescriptible apagó los acordes musicales. [...] No fueron pocos los que derramaron lágrimas de emoción y de alegría, de patriotismo, sí, de ¡patriotismo!*".

Seguidament va prendre la paraula el bocairentí Juan Bautista Belda Pastor, beneficiat de la catedral de València, qui després de la benedicció del monument, va elogiar amplament als membres del consistori municipal: "*El elocuente orador [...] elevó su voz explicando la significación del acto, la trascendencia de la labor que vienen realizando esos concejales que, con su presidente don José Puig Beneito, personifican la abnegación y el sacrificio ante cuanto es bienestar y prosperidad de su pueblo*". Després dels parlaments la comitiva es va traslladar "[...] *al convento de las Monjas Agustinas, en donde por dichas santas religiosas, siguiendo la tradición observada, por la fiesta de San Agustín, su Patrono, obsequiaron a los invitados con un espléndido refresco*". Per la nit la Unió Musical va amenitzar la velada "[...] *con piezas escogidas de su bonito repertorio, mientras el numeroso público, que llenaba la plaza, admiraba su obra, y con alegre semblante contemplaba los efectos de los 200 grifitos que surten de la fuente*". En la columna central de la font podem trobar dos inscripcions gravades en la pedra que recorden aquell esdeveniment. Una d'elles diu: "*Se inauguró día 28 de agosto AÑO 1925*", i l'altra "*En conmemoración de los Nuevos Servicios Públicos de Aguas Potables*".

Per acabar la crònica, s'assenyala com menys d'un any abans varies persones competents havien advertit a l'alcalde de que la importància de les obres requeria d'un termini llarg per a la seua execució, contestant el primer edil: "*En las fiestas de San Blas se inaugurará la red de distribución de las aguas, y en las de San Agustín estará todo terminado*". Ningú pensava que eixa promesa es complira: "*Se pensaba en el expediente, en los acuerdos municipales, proyectos técnicos, dictamen, presupuesto, empréstito, reglamento, obras de depósito y accesorias, tres kilómetros de tuberías de conducción, etc., etc.*". Però finalment el que va pronosticar l'alcalde José Puig es va complir. Bocairent ja tenia la seua nova xarxa de distribució d'aigua potable.

La carta de l'alcalde José Puig

L'any 1926, concretament el 10 de novembre, "Las Provincias" publicava una carta enviada per José Puig i dirigida especialment a aquells bocairentins que vivien fora del poble, i que el periòdic va encapçalar

amb el títol "*Gratitud del Ayuntamiento y terminación de una obra que enaltece esta población*". La carta comença amb l'agraïment de l'alcalde pel recolzament que va rebre des del moment en que va accedir a l'Ajuntament, i com va voler correspondre a eixe suport amb la promesa de realitzar "[...] *una grande empresa de necesidad ineludible*". Més avant afegia: "*En Octubre de 1924, y para poder cumplir el aludido compromiso que con vosotros contraje, solicité vuestro concurso a base de tres elementos indispensables: DINERO, CONFIANZA Y SACRIFICIO*", assenyalant que el 3 de febrer de 1925 "[...] *tendríais agua hasta en los lugares más altos de vuestras casas para atender a todas vuestras necesidades, incluyendo entre esas las imperiosas exigencias higiénicas y de progreso que impone la vida moderna. La promesa quedó cumplida [...] Os prometí que el día 28 de Agosto de 1925, fecha también gloriosa en Bocairente, dedicada al culto del preclaro Padre San Agustín, estarían totalmente terminadas las obras de conducción de las referidas aguas, cuya promesa quedó también cumplida con vuestra ayuda*".

Continua la carta assenyalant que encara es van fer més obres complementaries perquè l'aigua arribara a tot el veïnat: "[...] *se ampliaron y continuaron las tuberías hasta aquellos núcleos de la población antigua como el de la calle de San Juan, que desde inmemorial se hallaban condenados a usar y consumir aguas contaminadas por las residuales procedentes de desagües sucios que con amenaza evidente para la salud pública afluían a la antigua conducción de las fuentes*".

En paraules de José Puig, els sacrificis tant econòmics com socials d'una obra de tanta magnitud, havien permès establir de manera permanent el següent servei d'aigües potables: "*Primero. Veinte fuentes públicas en calles y plazas de la villa. Segundo. Cinco fuentes a los poseedores de aprovechamientos existentes. Tercero. Ciento cuarenta concesiones de abonados, temporales y remuneradas. Hemos invertido en las obras sobre quince mil jornales, y nada he de deciros de cuánto ha quedado ya hecho y consumado mediante la voluntad prodigiosa de este pueblo espléndido y trabajador. Tenéis todos a vuestra disposición los antecedentes y datos que desééis conocer. Podéis examinarlos a vuestro gusto en las oficinas municipales*".

Per finalitzar la carta, l'alcalde José Puig feia una sèrie d'agraïments: "*Con este acto y con estas líneas daría por concluida la empresa [...] si no tuviera que cumplir antes y como cumpro deberes de gratitud manifestando como cuanto son dignos del agradecimiento del pueblo, todos los que para las obras anticiparon su dinero, y los humildes trabajadores que con la más entusiasta unanimidad, prodigaron para ella sin regateos su esfuerzo personal, así como el antiguo y constante asesor de este Ayuntamiento don Alejandro Bataller y los técnicos ingeniero don Emilio Donat y ayudante don Elías López, y en general, todos cuantos han contribuido al éxito de la magna obra que durante más de cien años se abrigaba en todas las imaginaciones como una quimérica ilusión. ¡Bocairentinos! La empresa ha terminado. El Ayuntamiento, con su alcalde al frente del mismo, os felicita y os estimula a realizar otros proyectos. Recibid con mi felicitación todo mi agradecimiento por la confianza con que me habéis distinguido. El alcalde, José Puig*".

JAIRO VAÑÓ REIG

BIBLIOGRAFIA:

- SOLER MOLINA, Abel i FERRE PUERTO, Josep-A, Història de la Vila de Bocairent, Ajuntament de Bocairent, 2003.
- DOMÉNECH DOMÍNGUEZ, Rafael, Bocairent: carrers, fonts, aljubs i alcavors del nucli urbà, Col·lecció Estudis Locals, Ajuntament de Bocairent, 2011.

- FERRE VAÑÓ, Juan, Aguas potables en Bogairent, RR.PP. Festes de Sant Blai, 1990.
- Reglamento para el régimen y administración de las aguas potables que abastecen la villa de Bogairente, Doménech, València, c.1925.
- Associació Cultural Lleó Ibèric Bogairent. www.aculliber.com
- Biblioteca Virtual de Prensa Histórica. <http://prensahistorica.mcu.es/es/consulta/busqueda.cmd>